

A dues veus

Cossetània presenta la biografia que va escriure Artur Bladé Desumvila sobre Francesc Pujols

ELS NOSTRES Pujols I també d'Artur Bladé

Arbres que caminen

XAVIER CORTADELLAS

De Francesc Pujols se n'ha parlat sempre molt més del que se l'ha llegit. Va parlar-ne Josep Maria de Sagarra a les *Memòries* (1954), rememorant la tertúlia del doctor Borralleras a la penya de l'Ateneu. Sagarra va conèixer Pujols el 1912; Josep Pla, sis anys més tard. Com és sabut, Pla va escriure una biografia sobre Pujols el 1918 i aprofita –diguem-ne generosament– el retrat de Sagarra per descriure l'efecte que feia Pujols quan se'l tractava. De fet, com també és sabut, Pla aprofitava sovint el material que li convenia. Així, quan parla de l'etapa poètica de Pujols –que és anterior a la del Pujols filòsof i fins i tot anterior a la del Pujols autor de teatre– aprofita també el retrat que li va fer Joan Maragall en el pròleg amb què començava el *Llibre que conté les poesies de Francesc Pujols* (1904).

Artur Bladé va conèixer Pujols molts anys més tard que Sagarra o Pla. Explica que l'havia llegit força abans de la guerra, que havia provat –inútilment– de col·laborar a la revista *Papitu*, que Pujols dirigia, que hi havia parlat per primera vegada el 1937, però que no el va conèixer bé fins al 1939 a Montpeller, durant l'exili. En tot cas, sent per Pujols la mateixa fascinació que va sentir Sagarra i –segons Sagarra– molta altra gent de la seva generació. També Josep Pla, que, tal com acostuma a fer també sempre, se'n distancia una mica perquè era força més murri i perquè, quan n'escriu la biografia, Pujols ja ha mort.

Publicat l'any 1967

Bladé publica *Francesc Pujols per ell mateix* el 1967, un any més tard que el *Francesc Pujols* de Pla. Pla escriu que s'assabenta que Bladé ha publicat el seu llibre quan els “papers” del seu “petit llibre sobre Francesc Pujols havien estat lliurats a l'editor”. Jo, francament, no me l'acabo de creure perquè alguns fragments d'alguns capítols coincideixen bastant, és a temps, en tot cas, d'afegir un *Apèndix als papers sobre Francesc Pujols* on, tot que hi desqualifica Bladé, reconeix l'excel·lència d'aquest llibre ni que sigui perquè Pujols el “dictà al senyor Bladé... durant les hores mortes de l'exili”.

Són, tal com Pujols havia dit durant molts anys que faria, “unes memòries de la seva vida”. Com que Cossetània ha tingut l'encert de publicar en el

mateix volum la *Geografia espiritual de Catalunya*, que Bladé va publicar a Mèxic el 1944, tot hom que vulgui té ara finalment l'oportunitat de conèixer molt bé la vida de Francesc Pujols i força passablement les seves teories filosòfiques. Jo he començat per la *Geografia espiritual* perquè és el primer llibre i perquè, com que la filosofia no és el meu tema, de Pujols no sabia res més que els quatre tòpics que es diuen. M'ha semblat interessant, però també un xic foc d'encenalls, molt adequada per a una bona tertúlia. Pujols pensa que els homes som arbres que caminem i que, de la mateixa manera que la geografia física és determinant per entendre la biologia i la història humana, hi ha una geografia espiritual que determina el nostre pensament.

Pujols era un autor polifacètic i un tertulià brillant

“Podran ésser vençuts els catalans, no Catalunya”

De fet, aquesta geografia és tan determinant que –foteu-vos franquistes i espanyolistes!– “encara que els enemics mortals de Catalunya guanyessin la guerra perdrien el temps... podran ésser vençuts els catalans, però no Catalunya” perquè l'anima rebrotarà sempre, “encara que tots els que habitessin a Catalunya haguessin estat arrencats del cor de la mateixa Castella”. Pujols prova de demostrar aquesta teoria sistematitzant el pensament dels principals filòsofs catalans: des de Lluïl –un Lluïl que no acaba de coincidir amb el poc que jo en sabia i que ell va aprendre sobretot de mossèn Salvador Bover– fins a Ors –l'antilluïl·lià per excel·lència– i ell mateix, passant per Sibiuda, Llorens i Barba, i Balmes, entre altres.

Segons Pujols, com que Catalunya està situada en el lloc ideal per trobar un equilibri entre la unitat religiosa de la inquisidora Castella i la llibertat religiosa francesa, si ho volen, entre la realitat i la raó, ha ofert

al món el que ell diu que és la religió catalana, que concilia raó i fe. (La religió, expliquem-ho, per a Pujols és una realitat.) D'aquí, doncs, a afirmar que arribarà un dia que els catalans ho tindrem tot pagat no falta gaire. Bladé ho explica molt més detalladament a *Francesc Pujols per ell mateix*, que és un llibre divertidíssim i que no és només les memòries de Pujols, sinó també un festival de retrats dels personatges que va conèixer. Pla, precisament, també ho destacava. Fa tot l'efecte que a Pujols li agradava més fer tertúlia que no escriure. Com a tertulià era brillant. El món no arriba a ser mai just del tot, ja ho sabem, però tampoc no és només allò que és injust el que queda.

Caminar ran l'abisme

XAVIER SERRAHIMA

En d'altres ocasions hem posat èmfasi en com n'arriba a ser d'inclaudible, per a l'aprofundiment i coneixement de la nostra sempre maltractada literatura, la recuperació de les grans obres dels autors del segle XX. Sobretot de tots aquells la carrera artística dels quals fou anihilada per l'alçament feixista i pel consegüent exili.

Una nova mostra d'aquesta tan escaient com apassionant tasca, que acostumen a dur a terme les editorials petites, és *Cicle de biografies III. Geografia espiritual de Catalunya i Francesc Pujols per ell mateix*, onzè lliurament de l'obra completa d'Artur Bladé i Desumvila. Aquest tan voluminós com atractiu llibre que aplega en un únic volum les dues obres –la primera editada el 1944 a Mèxic i reeditada el 2004 per Llibres de l'Índex i la segona el 1967 i reeditada el 2006 per Brau Edicions– que dedicà al filòsof de Martorell al que havia estat un dels més grans amics i confidents, neix amb la voluntat declarada de tornar a “posar en marxa el món de Pujols, 50 anys després de la seva mort”.

Atesa la desigualtat, tan quantitativa com qualitativa, que ofereixen els dos llibres, entenem que és preferible no analitzar-los de manera conjunta. Per més que presentin algunes característiques comunes –la més important de les quals és un escrupolós respecte tant a l'esperit com a l'inimitable i incontentible estil literari del biografiat–, convé distingir-los i tractar-los per separat. Centrant-nos, principalment, en el

Francesc Pujols,
de ben jove, ja apuntava
maneres ARXIU

segon, però advertint que l'un no existiria sense l'altre.

La *Geografia espiritual de Catalunya* li serví a Bladé d'eficaç carta de presentació del creador de la ciència hiparxiològica. Sense comptar amb aquesta aproximació prèvia, amarada d'estimació i d'admiració, segurament seria més difícil encarrar-se –i acceptar– la figura i l'obra d'un individu amb una “personalitat inclassificable, única i inconfusible”. Un escriptor que visqué un efímer moment de glòria com a poeta a inicis del segle XX, rebent amb la seva obra en vers el padrinatge cabdal de Joan Maragall, però que passà quasi desapercbut en retornar a Catalunya, infausta víctima del genocidi cultural i nacional franquista.

Raó de més, doncs, per recordar una obra tan imprescindible

La prosa, però sobretot el pensament, enlluernen

“A mi no em fa por res, ni el ridícul”, solia afirmar el filòsof

ble i enriquidora, redactada amb un gran convenciment, però també satisfent la necessitat de l'acompliment d'un deure, de reparació d'un greuge històric, que permetés restituir al biografat el lloc que li correspondria, posant en evidència que “el pensament pujolsià té una importància enorme [...] perquè ha augmentat el patrimoni de la tradició filosòfica de la nostra terra, i a propagar-la”.

Si volem contribuir a restituir al nostre honorable pensador i escriptor el lloc que li correspon ens cal posar èmfasi en un fet cabdal: al contrari del que ell profetitzava (“els que vinguin després de nosaltres veuran que [...] ésser català equivaldrà a tenir les despeses pagades a tot arreu”), tant el fet de formar part d'una nació sense estat com el d'escriure en català li suposà –i continua suposant– un inconvenient insalvable. D'haver nascut, per exemple, a Alemanya i haver escrit en la llengua d'Hegel, el més probable és que la seva posició en el món

de les idees, de la filosofia no li discutiria ningú i fóra conegut, reconegut i respectat arreu. La seva escriptura i el seu pensament produïren vertigen a la majoria, a causa de la seva gran alçada intel·lectual, a la solitud a la qual el condemnava haver assolit els més elevats i inaccessibles cimals del coneixement.

Cimal, cal remarcar-ho, que encara resulta més inabordable i isolador si tenim en compte que, segons Bladé i Desumvila, no tan sols “es veia clar que [Pujols] era un home superior”, sinó que tant en la seva vida com, sobretot, en la seva prosa, la broma i la seriositat anaven de bracet: “Tothom ignora en quin moment precís de les ideacions pujolsianes parla l'home o parla l'humorista, si és que tractant-se de Pujols aquestes dues condicions poden destriar-se.”

Un punt en què es troba amb Nietzsche, l'autor d'*Així parlà Zaratustra*, és: “Homes superiors, apreneu a riure!” És potser per aquesta raó que l'obra del català esdevé tan impactant, tan descaradament fora de mida. Pujols, el filòsof que es disfressa de bufó o el bufó que es disfressa de filòsof, palesa més que mai el seu gust per la desmesura, la seva invencible i incontrolable tendència als extrems, que el du a una irreductibilitat tan absoluta com difícil d'assimilar. Des de bell començament la prosa de Pujols ens repta i ens sacseja, ens captivarà tant com incomodarà. Per llegir-lo, i assaborir-lo, cal que acceptem les regles del seu joc i tractem d'entrar amb decisió i valentia al seu món literari i existencial. Un món fet de rampells i d'excitació, que avança amb una empenta indeturable, enduent-s'ho tot per davant, sense cap mena de complexos ni contemplacions.

Davant el mirall socràtic

La seva atuïdora exaltació ens enriquirà, la seva complexitat aclaparadora ens permetrà acarar-nos amb les nostres mancances i limitacions, ens reflectirà en el mirall socràtic de la nostra insignificança. La prosa, però sobretot el pensament de Pujols, la seva infinita capacitat de reflexionar, enlluerna. Una prosa arrauxada i genial a parts iguals, poètica, metafòrica, allelada, incontenible, més dionisiaca que no pas apol·línica.

“A mi no em fa por res, ni el ridícul”, solia afirmar Pujols. “El filòsof –tant com el poeta, o més– camina sempre ran de l'abisme. [...] En un temps en què tothom juga a guanyar i ningú no es resigna a perdre, l'home que juga amb la seguretat gairebé de perdre és, si més no, un home excepcional.” *